

Цаплюк О. С.,
*асистент кафедри дошкільної і спеціальної освіти
Криворізького державного педагогічного університету
м. Кривий Ріг, Дніпропетровська область, Україна*

СОЦІОКУЛЬТУРНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ В РЕАЛІЯХ СЬОГОДЕННЯ

Воєнний та пост-воєнний періоди накладають на суспільства та держави низку зобов'язань, породжують велику кількість викликів. Зокрема це проблеми налагодження відбудови та відновлення, подолання психологічних наслідків, економічні зміни, які залежать напряду від соціуму, проблеми реінтеграції деокупованих територій, повернення мігрантів тощо. Одним з невід'ємних елементів у вирішенні зазначених питань є освітня царина. Враховуючи, загальні євроінтеграційні тенденції (попри їх туманну на поточний момент перспективу), а також те, що відбудова України буде здійснюватись в тісній співпраці з іноземцями, питання формування соціокультурної компетентності у здобувачів різних ланок освіти є максимально актуальним. Це підтверджується також загальною переорієнтацією української освіти на компетентнісний підхід, виділення поняття «освітній процес» (останні редакції законів України Про освіту (2017) та Про вищу освіту (2014)) як такий, що формує гармонійну особистість через закладення компетентностей, виділення «м'яких навичок» і т. ін [2, 3]. При цьому є очевидним, що формування соціокультурної компетентності має відбуватись у чіткому націєцентричному векторі, і лише це може забезпечити одночасно міцну основу для відбудови країни, та якісні стосунки з представниками інших етносів, які ґрунтуватимуться на взаємній повазі.

Як ми зазначали в попередніх дослідженнях, полікультурне виховання (яке є одним з компонентів при формуванні соціокультурної компетентності) засноване на новоутвореннях з патріотичного виховання [4, с. 188]. Патріотичне виховання – на елементах українського народознавства, невід'ємним компонентом народознавства є українська мова, а також специфіка мовлення, комунікації прийнятої на цих теренах. Таким чином ми бачимо, що елементи соціокультурної компетентності (мовні, комунікативні, соціально-громадянські) є взаємопов'язаними за своєю суттю, а отже формування соціокультурної компетентності можливе за дотримання та врахування кожного з них в спеціально створених та підібраних умовах.

В дослідженні соціокультурної компетентності чи її окремих елементів, які ми окреслили, науковці звертають увагу на різні вектори взаємозв'язку цих елементів а також на особливості їх застосування в практичній комунікативній діяльності. На думку А. Вознюк, розглядаючи вимоги до успішної міжособистісної комунікації та участі в соціальних процесах, важливим є розуміння взаємодії національної культурної ідентичності та європейської [1, с. 80]. А. Ярмолюк зазначає, що ключовим аспектом в реалізації соціокультурної змістової лінії є формування ціннісних орієнтацій особистості. Це стає можливим якщо вивчати українську мову не ізольовано, а як складову національної культури, проводячи при цьому паралелі з духовними надбаннями народів світу в точках їх дотику (умовно загальнолюдські цінності). Авторка наводить три компоненти соціокультурної компетентності – країнознавчий, лінгвокраїнознавчий, соціолінгвістичний. Перший компонент передбачає знання про український народ, його традиції, звичаї, здобутки в різних сферах діяльності тощо. Другий компонент включає розуміння мови як культурного маркеру, носія культури народу. Третій компонент – це особливості національно-мовленнєвого етикету, знання правил національної невербальної комунікації та вміння застосовувати це в процесі практичної комунікативної діяльності у відповідності до конкретної мовленнєвої ситуації [5, с. 277].

Цікавим в межах нашої теми є дослідження причин прийняття рішень про міграцію проведене Д. Вілсон та ін. Так, науковцями було визначено, що загально-прийняті чинники міграції такі як соціальна нерівність, економічна та політична нестабільність, дискримінація і т.д мають незначний вплив на прийняття рішення про еміграцію. Отже, загальна задоволеність життям є одним з предикторів включених дослідниками до психологічної адаптованості людини. Психологічна адаптованість в свою чергу взаємопов'язана із соціокультурною адаптацією (психологічна адаптація – мотиваційний чинник що впливає з успіху міжкультурної взаємодії та всебічної діяльності в соціумі, тобто соціокультурної адаптації). Дослідження показало, що цілеспрямоване культурне навчання, засвоєння навичок, формування здібностей необхідних для успішної діяльності в межах конкретного соціуму є провідним чинником успішної соціокультурної адаптації, успішна соціокультурна адаптація підвищить вірогідність відсутності проблем із психологічною адаптацією, що призведе до зникнення потреб та мотивації до еміграції [6, с. 1496].

Отже, формування соціокультурної компетентності здобувачів освіти є важливим вектором діяльності в сучасній освітній царині. Грунтуючи роботу з формування соціокультурної компетентності на основі підкреслення всепроникного значення рідної мови, на засадах народознавства, патріотичного виховання, маємо можливість

сформувати відчуття гордості за свою країну, що сприятиме формуванню позитивного іміджу на міжнародній арені та підвищенню національного самовідчуття. Розуміння того, що збереження та примноження української культури є важливим завданням для кожного громадянина, оскільки вона формує національну свідомість та сприяє розвитку країни в цілому, є фактором успішного інтегрування в глобальне європейське суспільство та збереження національної ідентичності. Ці принципи мають бути в основі освітньої та культурної політики держави, що сприятиме розвитку громадянського суспільства та підтримці національних цінностей.

Список використаних джерел:

1. Вознюк А. А. Формування соціально-громадянської компетентності дітей старшого дошкільного віку. Дитинство XXI століття: інноваційна освіта : матеріали VI Всеукраїнської науково-практичної конференції. Кременчук : Методичний кабінет, 2023. С. 79–81.

2. Про вищу освіту : Закон України від 01.07.2014 р. № 1556-VII : станом на 27 груд. 2023 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text> (дата звернення: 01.03.2024).

3. Про освіту : Закон України від 05.09.2017 р. № 2145-VIII : станом на 04 січ. 2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> (дата звернення: 01.03.2024).

4. Цаплюк О. С. Роль дитячої літератури в полікультурному вихованні дітей передшкільного віку. *Інноваційна педагогіка*. Вип. 51. 2022. С. 187–189.

5. Ярмолук А. В. Соціокультурний аспект формування комунікативної компетентності учнів 5–7 класів на уроках української мови. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»*. Вип. 40. 2013. С. 276–279.

6. J. Wilson, C. Ward, H. Velichko, A. Bethel. Measuring Cultural Competencies: The Development and Validation of a Revised Measure of Sociocultural Adaptation. *Journal of Cross-Cultural Psychology*. Vol. 48, Is. 10. P. 1475–1506.